

Umění – architektura, 5. hodina

9. 4. 2015

Historizující přístupy v architektuře 19. století.

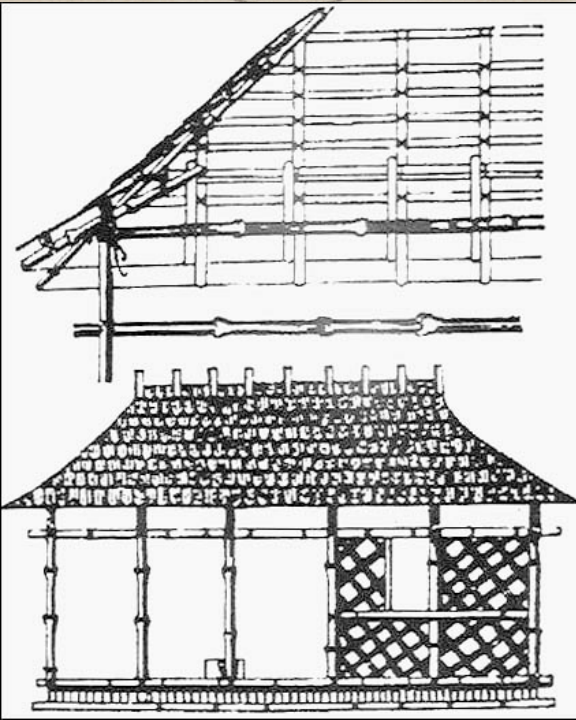
Camillo Sitte, Friedrich Ohmann, Otto Wagner.

Pojmy: *historismus, odívání architektury, Ringstrasse*

Gottfried Semper (1803, Hamburg – 1879, Řím)

- německý architekt a teoretik (zejména neorenesance – cesty po Itálii a Řecku)
- přítel Karla Friedricha Schinkela (zastávce neoklasicismu)
- realizace v Drážďanech (Hoftheater, zde také učí na akademii) a Zürichu (budova polytechniky)
- 1871–1876: působí ve Vídni (Ringstrasse), dostavba Kunsthistorisches a Naturhistorisches muzea
- vliv drážďanského divadla na Zítka a Svchulze: Národní divadlo

„odívání architektury“ / Bekleidungstheorie

definoval základní stavební principy

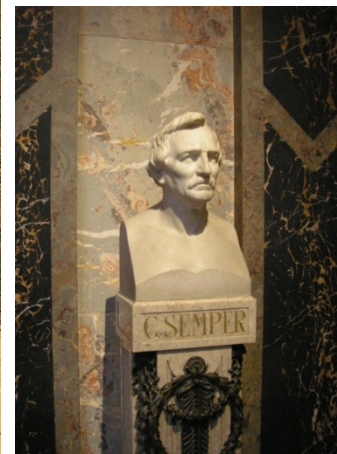
- 1/ tektonický (archetyp: systém podpory a břevna s proutěnou výplní, tzv. primitivní chýše)
- 2/ stereotomní (odebírání materiálu z hmoty)

- **klíčová role ornamentu:** umění za svůj vznik vděčí „zdobivému pudu“
- **počátky architektury jsou spojeny s lidskou touhou ozdobit užitkovou stavbu**
- prostřednictvím ornamentu je nahá konstrukce povýšena na umělecké dílo (dekorativní obal vs. strukturální jádro)
- spis o formálních zákonitostech výzdoby (1856)

Wien - k. k. Hofmuseum

zadal František Josef I. –
umístění habsburských
sbírek
1891 – otevřeno
- oktagonální kupole
- 2 identické objekty

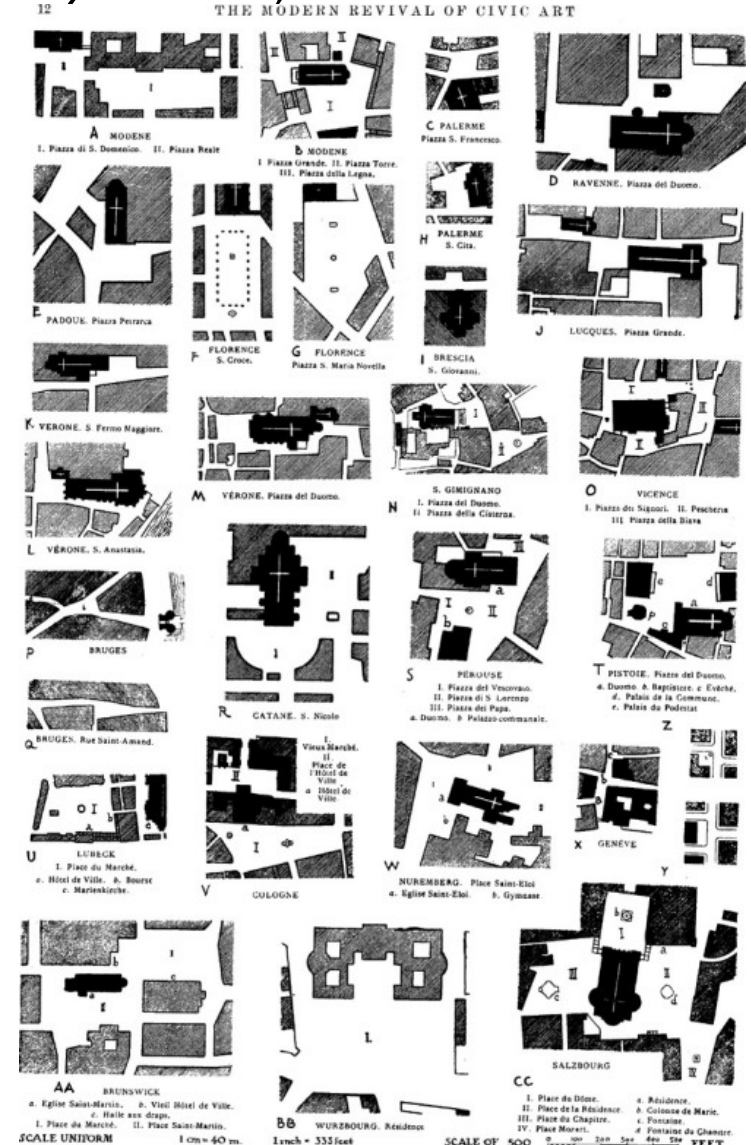
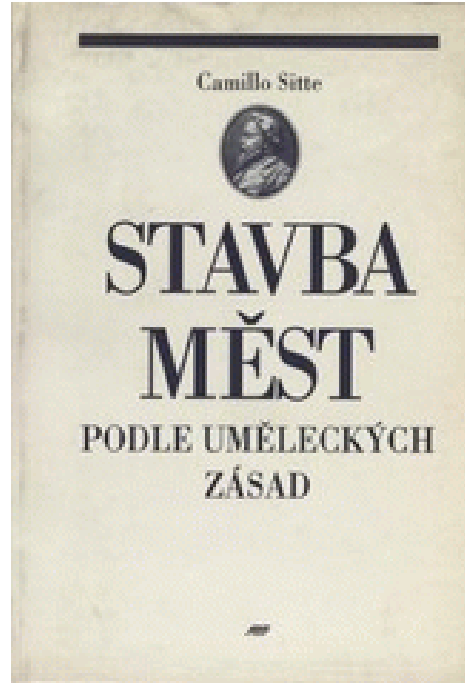

Camillo Sitte (1843, Vídeň –1903, Vídeň)

vídeňský architekt, kritik soudobých urbanistických přístupů

Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, Vídeň 1889.

FIGS. 48-76 (A-CU)—TWENTY-NINE PLANS, AT UNIFORM SCALE, FROM CAMILLO SITTE

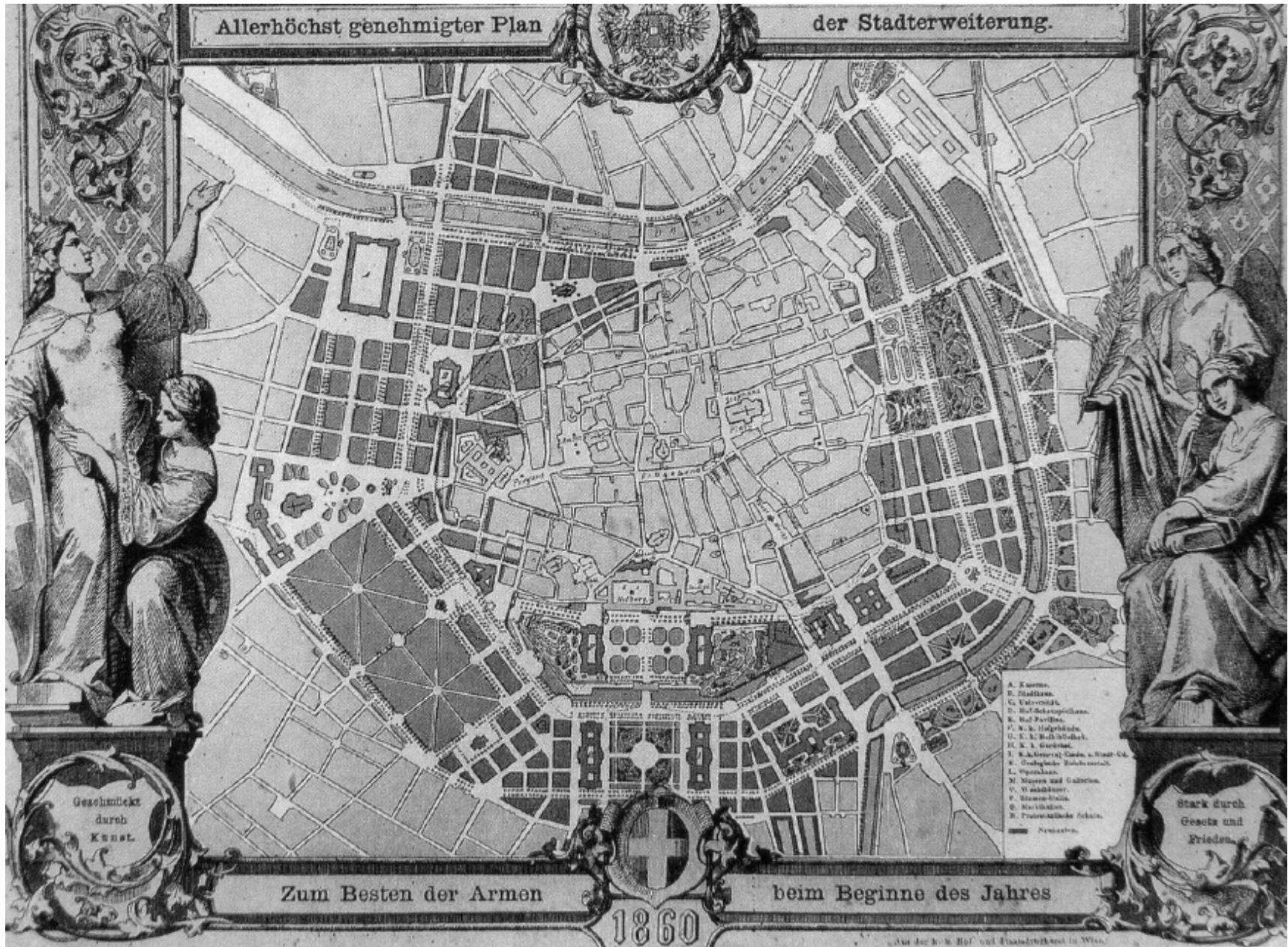
Camillo Sitte

- jedna z největších osobností evropského urbanismu 19. století
- dosud nebyla zpracována monografie autora s ohledem na jeho působení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku
- jeho otec-architekt přišel ze severních Čech do Vídně
- studium architektury na vídeňské technice (žák **Heinricha Ferstela**: autor Votivkirche ve Vídni, znalec gotické architektury)
- od r. 1875 po dobu 8 let ředitelem Státní uměleckoprůmyslové školy v Salzburgu, pak vyučuje ve Vídni
- v době studií architektury – **výstavba vídeňské okružní třídy**
- současně však **studijní cesty do Itálie, Řecka a Egypta** – obdiv k nepravidelným a organicky rostlým kompozicím měst (oceňuje urbanistickou a výtvarnou hodnotu i lidské měřítko)
- **1889: Stavba měst podle uměleckých zásad** – vyjádření nesouhlasu s vídeňskou Ringstrasse a její urbanistickou koncepcí (navrhuje úpravy a zlepšení – doplnění drobnějšími stavbami, umístování pomníků atd. / **kniha vyvolala zájem veřejnosti, ale doporučení nebyla respektována**)
- **1894: Regulační plán Olomouce** – jeho tvorbou se zabýval Pavel Zatloukal (MU Olomouc) / zde uplatnil své principy: napojení nové zástavby na rostlé město, na místě hradeb parky, zachování části hradeb (např. Terežská brána), s tím sice nesouhlasil hlavní hygienik města – chtěl asanovat, ale realizovalo se dle Sitteho
- dále regulační plány pro Brno, Ostravu, Teplice, Děčín, Liberec ad.

Vídeňská okružní třída

1858 – z popudu císaře Františka Josefa I. byla vypsána architektonicko-urbanistická soutěž na řešení uvolněného prostoru, který vznikl po zbourání městských hradeb

Obléhání Vídně Turky

1529 – první neúspěšný pokus o dobytí Vídně sultánem Sulejmanem I. (Osmanská říše), po prvním obléhání byly opraveny hradby a vybudovány nové bastiony

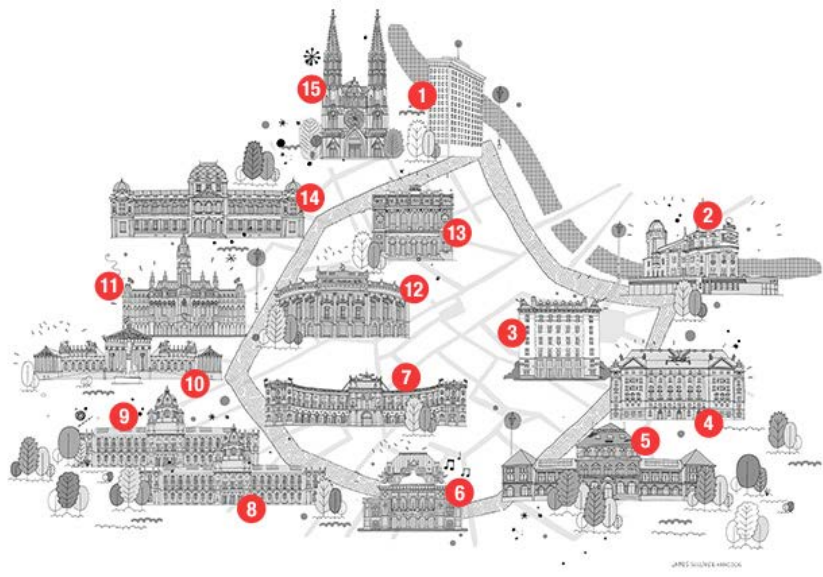
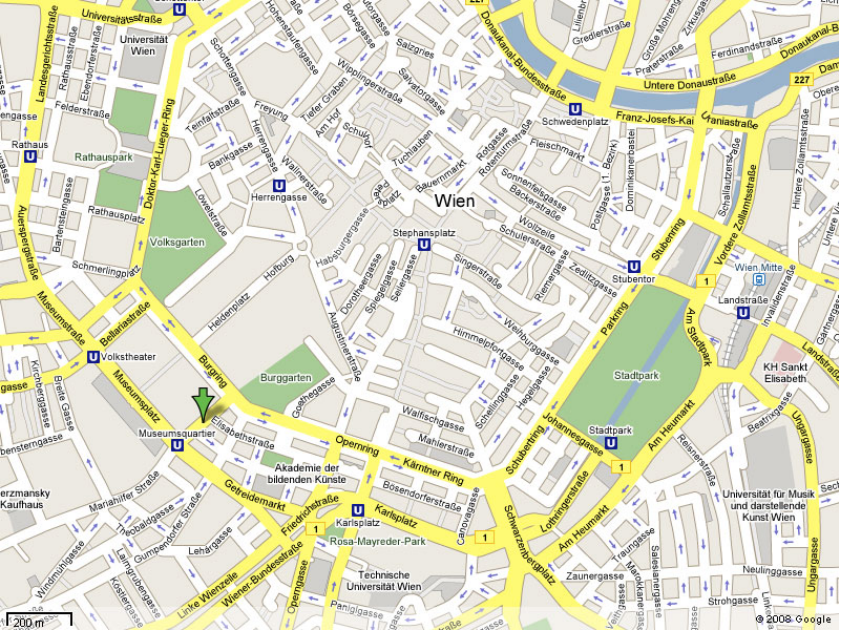
1683 – druhý neúspěšný pokus skončil prohrou Turků v bitvě u Vídně

1857 – stržení městských hradeb (rozhodnutí Františka Josefa I.)

1858 – soutěž na architektonicko-urbanistické řešení okružní třídy a jejích budov

vyzvednuto 509 podkladů / odevzdáno 85 soutěžních návrhů, od 8. října – čtrnáct dní veřejně vystaveny v galerii Akademie výtvarných umění ve Vídni

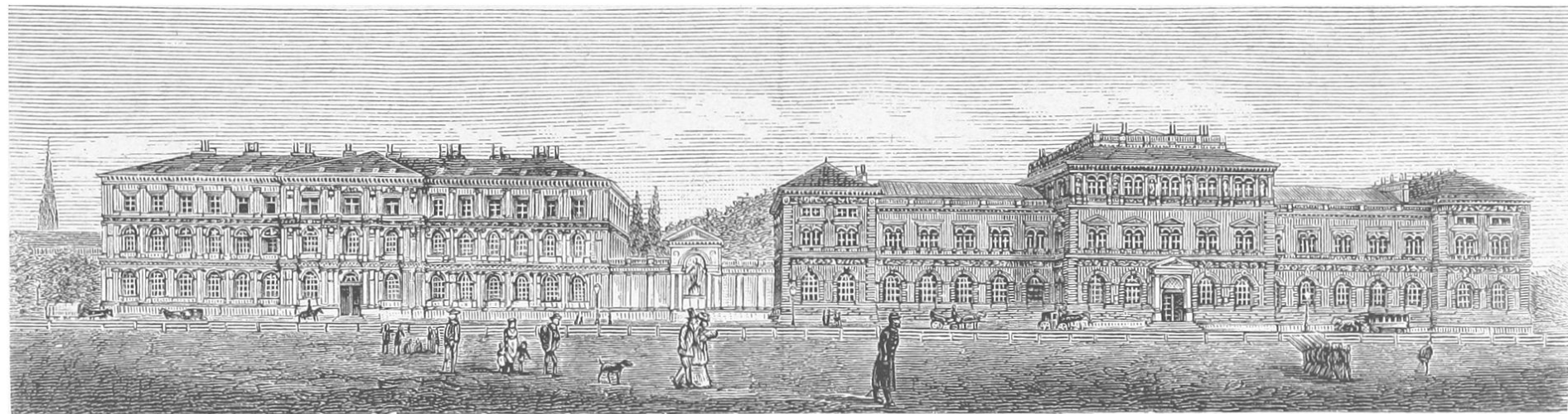

Die Angewandte,
Heinrich Ferstel
(1863)

K. k. österreichisches Museum für Kunst und Industrie. (Seite 1133.)

MAK, Heinrich Ferstel (1869)

Soutěž na brněnskou „Ringstrasse“

1861 – zahájena soutěž na regulaci Brna

V Brně působí vynikající architekti spjatí s budováním vídeňské Ringstrasse (**Ludwig Förster, Theophil Hansen, Heinrich Ferstel**). Z Vídně a z Německa přišli další tvůrci, kteří se zde trvale usadili (**Josef Arnold, August Prokop, Alois Prastorfer, Germano Wanderley**), anebo v Brně „hostovali“ jen jedinou realizací (**Eduard van der Nüll a August Siccardsburg, Anton Hefft a Robert Raschka, Ferdinand Fellner a Hermann Helmer**).

Přestože bylo zpracováno **několik regulačních plánů** (J. Esch, 1845; J. Seifert, 1855; L. Förster, 1860; J. Lorenz, 1861), byla **na sklonku roku 1861 vyhlášena soutěž na projekt k rozšíření města**. Zadání shrnovalo tři základní požadavky: zachovat veřejnou promenádu na Kolišti, zajistit plochy pro vojenské účely a rezervovat prostor pro stavbu divadla, univerzity a knihovny. V dubnu 1862 udělila porota **1. cenu dvojici brněnských autorů Moritzi Kellnerovi von Brünnheim a Franzi Neubauerovi** a 2. cenu Josefu Arnoldovi. Vítězové pak byli pověřeni vytvořením **tzv. kombinovaného plánu**, který však díky výrazné redukci zelného pásu veřejnost prostřednictvím mohutné kampaně odmítla.

V únoru 1863 byl předložen definitivní plán, jehož detailním provedením byl pověřen **Franz Neubauer**.

Po vzoru Paříže, Barcelony a Vídně tak byla fakticky zahájena výstavba brněnské okružní třídy. Zásadní změnou definitivního plánu pro Brno bylo opuštění principu plynulosti ve prospěch estetických aspektů s důrazem na situování evangelického kostela. **Brněnská Ringstrasse se stala „kabinetním“ pokusem velkorysé vídeňské varianty**, která soustředila základní mýtotočkové funkce na plochy odstraněných opevnění.

Piazza della Signoria, Florencie

Camillo Sitte: dobré a špatné strategie umisťování pomníků na veřejných prostranstvích ilustruje na případu Michelangelova Davida (*Stavba měst*, s. 23–24)

23. května 1498: poprava **Girolama Savonaroly** (1453–1498)

Piazza della
Signoria ve
Firencii ještě
bez sochy
Davida

Poprava dominikánského kněze **Girolama Savonaroly** ve Florencii

Camillo Sitte: příklady dobrého a špatného umístění chrámů v městském prostoru

dobré: v rámci souvislé zástavby
špatné: uprostřed náměstí

Řím: 255 kostelů,
z toho

41 přistavěno na
jedné straně,
96 na dvou stranách,
110 na třech
stranách,
2 ze čtyř stran,
6 volně stojících
(z nich 2 moderní!)

*„Ztratili jsme snad
veškerou soudnost?“
(Stavba měst, s. 29)*

Heinrich Ferstel,
Votivkirche, Vídeň
(1856–1879)

Počátky moderní památkové péče

*„Při této příležitosti je třeba poznamenat, že smyslem našeho zkoumání není posuzovat uplatnění malebnosti našich měst v současnosti. [...] Musí se stát to, co je z hygienických či jiných hledisek nutné, i kdyby muselo být mnoho malebných motivů hozeno přes palubu. Toto přesvědčení nám však nesmí bránit, abychom především prosté motivy obsažené ve starých městech nezkoumali a neporovnávali se současností a abychom z uměleckého hlediska posoudili, co se snad ještě dá z krásy starých měst zachránit a to **uchovat jako kulturní dědictví.**“ (Sitte, *Stavba měst*, s. 22)*

Josef Mocker (1835–1899)

Vystudoval akademii ve Vídni – žák Eduarda van de Nüll a Augusta Sicarda von Sicardsburg

- goticizující přestavba hradu Karlštejn
- od 1872 Magister operis svatovítské huti (vystřídal Krannera)
- „**purismus**“ – počátky památkové péče, historizující rekonstrukce zachránily velké množství památek před zchátráním; kvalitní dokumentace!

Friedrich Ohmann (1858, Lvov – 1927, Vídeň)

- 1888 – první profesor architektury na Uměleckoprůmyslové škole v Praze (do 1898)
- řada významných žáků: Bedřich Bendelmayer, Alois Dryák, Jiří Justich ad.
- 1904 – profesor architektury na Akademii výtvarných umění ve Vídni
- 1899–1907 – dostavba císařského sídla ve Vídni
- zakládající člen Vídeňské secese (spolu s architekty Josephem Mariou Olbrichem a Josefem Hoffmannem ad.)
- kritik Karel Boromejský Mádl Ohmanna označil za „*Křtitele pražské moderny*“
- objevitel baroka

Friedrich Ohmann, *Palác Assicurazioni Generali*,
Praha, 1895

Praha
Jindřišská
ulice

1706 — L. & P.

Friedrich Ohmann, *Palác Assicurazioni Generali*, Praha, 1897, pohlednice, kolorovaný fototyp, Lederer & Popper, kolem 1903

GRAAF

SALE % SALE % SALE %
VÝPRODEJ VÝPRODEJ VÝPRODEJ

SALE %
VÝPRODEJ

H&M

EPHORA

SEPHORA

restaurant

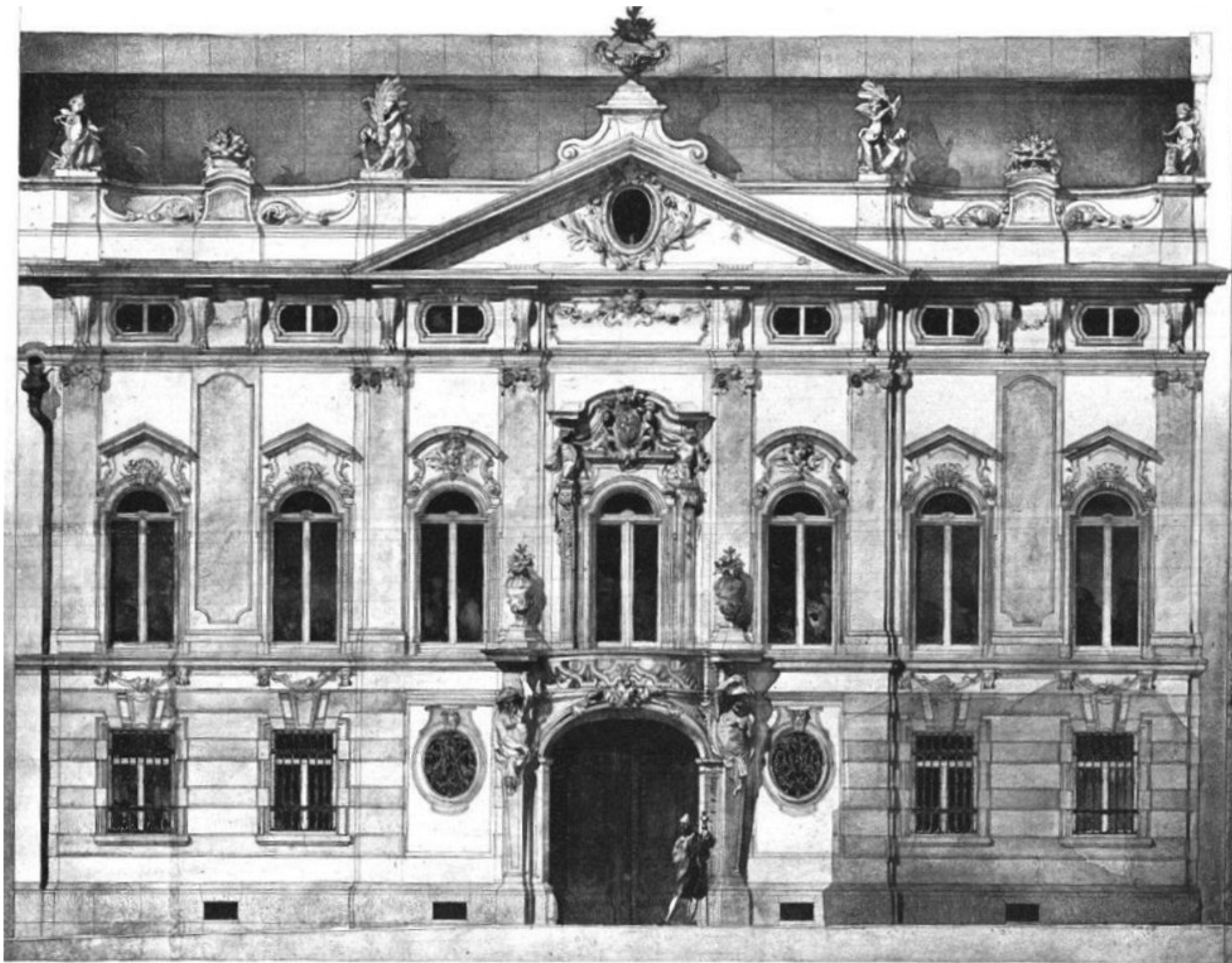
Sleva Sale

JEAN MICHEL JARRE

DEBENHAMS

CHANGE

Friedrich Ohmann, *Valterův palác*, Praha, 1891–1892

Friedrich Ohmann, *Návrh obnovy kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Zlonicích*, 1892. Foto: archiv MG

Friedrich Ohmann, *Kaple
Nejsvětějšího Srdce Páně*,
Kutná Hora, 1898–1901

Friedrich Ohmann, *Kramářova vila*, Praha, 1911–1914. Foto: Jan Dočekal, archiv MG

Friedrich Ohmann, *Hlediště divadla Varieté (dnes Hudební divadlo Karlín)*, výzdoba sálu. Praha, 1898. Foto: archiv MG

Friedrich Ohmann, *Divadlo Varieté, Karlín*. Foto: Jan Dočekal, archiv MG

Otto Wagner (1841, Vídeň –1918, Vídeň)

- oproti Sittemu hájí odlišné principy urbanistických forem: „**nostalgické**“, svázané s tradicí, vs. „**pozitivistické**“, obrácené do budoucnosti
- pro Wagnera i Sitteho je však **město kulturním artefaktem** vyvinutým na základě zvyků a praxe, je to trojrozměrný architektonický útvar
- rozdíl v chápání urbanistické jednotky:
  - **Sitte**: definice veřejného prostoru a skladba individuálních bloků, pohledů a perspektiv
  - **Wagner**: rozšiřující se metropole jako celek

Otto Wagner

- *Die Grosstadt, eine Studie über diese*, Wien 1911: město = shluk vzájemně spjatých organismů (okrsků); každý má vlastní komunální strukturu a občanskou vybavenost; je to systém umožňující neohraničený růst a současně zajišťující trvalou polyfunkční hodnotu a městský charakter
- Wagnerova koncepce formulovaná ve prospěch velkoměst je protipólem koncepce „City Beautiful“ (statický formalismus), „Garden City“ Ebenezera Howarda (dezurbanizace) a koncepce německého Werkbundu (zde měl být obchodní okrsek obklopen obytnými zahradními předměstími, které která Wagner nazývá „**hřbitovy vil**“)
- *téma a kontrapunkt*